

SINIŠA BRLAS*

**POTEŠKOĆE U UČENJU
I SAVLADAVANJU NASTAVNOG GRADIVA
(REZULTATI ISTRAŽIVANJA)**

Proces učenja pretpostavka je preživljavanja i kvalitetnog življenja u svijetu koji nas okružuje. Međutim, tehnike učenja elementi su koji se također uče. Kako naučiti kako učiti, pitanje je koje je pomalo ostalo u strani od sadržajnog dijela učenja. Čini se potrebnim da se razumijevanje umijeća poučavanja nadopuni razumijevanjem prirode učenja, kako bi se na što manju mjeru svele poteškoće koje u učenju imaju učenici, i kako bi isti bili osposobljeni za cjeloživotno učenje.

Ključne riječi: učenje, tehnike učenja, nastavno gradivo

UVOD

"Svaka osoba - da li dijete, mlada osoba ili odrastao čovjek - mora biti u stanju profitirati od šansi koje im se nude za obrazovanje i koje su orijentirane ka njihovim osnovnim potrebama. Ove potrebe sadrže tehnike učenja (kao što su čitanje, pisanje, usmeno izražavanje, računanje i rješavanje problema), ali i osnovne sadržaje učenja (kao znanja, sposobnosti, vrijednosti i stavove), koje su potrebne čovjeku da bi preživio, u potpunosti razvio svoje sposobnosti, dostojanstveno živio i radio, u potpunosti sudjelovao u razvoju društva, poboljšao kvalitetu svojeg življenja, donio osnovne odluke, te kako bi se dalje obrazovao." [Svjetska deklaracija o obrazovanju za sve, članak 1, stavak 1].

Iz ovoga teksta jasno je uočljivo kako je proces učenja pretpostavka preživljavanja i kvalitetnog življenja u svijetu koji nas okružuje. Međutim, tehnike učenja elementi su koji se također uče. Kako naučiti kako učiti, pitanje je koje je pomalo ostalo u strani od sadržajnog dijela učenja.

Pitanjem "*Što je obrazovanje?*" bavila se komisija stručnjaka sazvana od UNESCO-a pod vodstvom Jacquesa Delorsa, nakon čega je prezentiran veoma utjecajan izvještaj pod naslovom: "Sposobnost učenja: Naše skriveno bogatstvo" (orig. "Learning - the Treasure Within", Njemačka UNESCO komisija, 1997.). Ovaj izvještaj skicira opširan pojam obrazovanja koji počiva na četiri stupa: 'učenje da bi se postiglo znanje', 'učenje da bi se djelovalo', 'učenje kako bi se živjelo zajedno' i 'učenje za cijeli život'.

Učenje da bi se postiglo znanje, pretpostavlja veoma široko opće obrazovanje s mogućnošću povezivanja maloga broja disciplina koje se onda mogu detaljnije izučavati i studirati. U određenoj mjeri to znači i naučiti učenje

* Siniša Brlas, prof. Industrijsko-obrtnička škola Virovitica

kako bi se izvukla korist za sebe iz mogućnosti u kojima se nudi doživotno učenje.

“Želimo li istražiti nastavnu praksu, čini se prijeko potrebnim da se razumijevanje umijeća poučavanja nadopuni razumijevanjem prirode učenja.” (Desforges, 2001., str. 18.). Poticaj je to za traženje odgovora na probleme koji slijede.

PROBLEM

1. Imaju li učenici poteškoća u učenju i savladavanju nastavnoga gradiva?
2. Što je uzrok postojećim poteškoćama u učenju i savladavanju nastavnoga gradiva?
3. Kakvi su raspored i struktura učenja kod učenika?
4. Koliko su učenici upoznati s učenjem učenja?

PRIBOR I POSTUPAK

Anketa o poteškoćama u učenju i savladavanju nastavnog gradiva (u Prilogu) primijenjena je na uzorku od N=93 učenika oba spola u gimnazijskim, strukovnim četverogodišnjim i strukovnim trogodišnjim programima srednjih škola u Virovitici (Gimnazija Petra Preradovića, Tehnička škola i Industrijsko-obrtnička škola).

Obuhvaćeni su učenici trećega razreda jer je pretpostavljeno da ovi učenici iskustveno mogu procijeniti postupke nastavnika i samopercipirati vlastito učenje.

REZULTATI I DISKUSIJA REZULTATA

Rezultati istraživanja dani su u tabličnom prikazu kako slijedi. Odgovori ispitanika dani su u postotcima.

<i>program i spol</i>	gimnazijski programi	četverogodišnji strukovni programi	trogodišnji industrijski obrtnički programi	ukupni postotak odgovora	kvalitativni odgovori
muški	8	7	0		
ženski	28	27	23		
UKUPNO	36	34	23		
	93				

1. Usvajaš li nastavno gradivo s lakoćom ili pri tome imaš poteškoća?
 - a) nastavno gradivo usvajam uglavnom s lakoćom i bez poteškoća
 - b) nastavno gradivo teško usvajam

a)	77,8	67,6	100	79,6
b)	22,2	32,4	0	20,4

2. Pokušaj procijeniti koliko često imaš poteškoća u učenju ili usvajanju nastavnog gradiva!

- a) gotovo uvijek
- b) često
- c) samo ponekad
- d) nikada

a)	5,6	2,9	0	3,2
b)	11,2	20,3	0	11,8
c)	77,6	73,9	69,6	74,2
d)	5,6	2,9	30,4	10,8

3) Koliko vremena dnevno utrošiš na učenje kod kuće?

- a) manje od pola sata dnevno
- b) od pola sata do sat dnevno
- c) između jednog i dva sata dnevno
- d) više od dva sata dnevno
- e) ne učim svaki dan redovito

a)	8,3	2,9	13	10,8
b)	11,1	20,3	13	15,1
c)	27,8	20,3	34,8	26,9
d)	33,3	5,8	4,4	16,1
e)	19,4	50,7	34,8	31,1

4) Što je, prema tebi, uzrok tvojim poteškoćama u učenju?

- a) nastavnici koji loše predaju
- b) ja koji (koja) ne učim dovoljno
- c) to što ne znam kako je najbolje učiti
- d) nedostatak vremena za učenje
- f) prevelika količina gradiva
- g) nemam poteškoća u učenju
- h) nešto drugo (navedi što):
- i)

a)	16,7	5,9	13	11,8
b)	16,7	26,5	21,7	21,5
c)	19,4	11,8	0	11,8
d)	8,3	5,9	17,4	9,7
e)	27,8	23,5	4,3	20,4
f)	2,8	14,6	43,6	17,2
g)	8,3	11,8	0	7,6

*nezanimljivost,
nezainteresiranost, nedostatna
motivacija, nedostatno tumačenje
gradiva od strane nastavnika*

5) Smatraš li da dovoljno vremena odvajáš za učenje?

- a) da, dovoljno vremena provodim u učenju
- b) ne učim dovoljno

a)	27,8	32,4	34,8	31,2
b)	72,2	67,6	65,2	68,8

6) Usvajaš li lakše gradivo u školi za vrijeme nastave, ili kada učiš kod kuće?

- a) više naučim u školi na nastavi

b) više naučim kada učim kod kuće

a)	38,9	23,5	43,5	34,4
b)	61,1	76,5	56,5	65,6

7) Koliko su te dobro tvoji nastavnici poučili o tome kako je najbolje učiti njihov nastavni predmet?

- a) svi nastavnici se trude objasniti kao je najbolje učiti predmet koji oni predaju
- b) većina nastavnika se trudi objasniti kao je najbolje učiti predmet koji oni predaju
- c) vrlo se malo nastavnika trudi objasniti kao je najbolje učiti predmet koji oni predaju

a)	0	5,9	30,4	9,7
b)	16,7	41,2	47,8	33,3
c)	83,3	52,9	21,8	57

8) Na koji je način, prema tebi, bolje učiti?

- a) svakoga dana po malo
- b) forsirati samo prije odgovaranja ili pisanja ispita

a)	91,7	88,2	100	92,5
b)	8,3	11,8	0	7,5

9) Je li te u tvojoj školi netko do sada podučio o tome kako je najbolje organizirati vlastito učenje?

- a) ne, nitko do sada
- b) da, podučio me (zaokruži neki od niže ponuđenih odgovora):

- b1.) predmetni nastavnik (nastavnici)
- b2.) stručni suradnik (pedagog ili psiholog)
- b3.) razrednik
- b4.) netko drugi (upiši tko; u školi ili izvan škole):

a)	41,7	32,4	8,7	30,1	
b)	55,6	67,6	73,9	64,5	
b1	19,4	20,6	43,5	25,8	
b2	13,9	35,3	0	18,3	
b3	0	2,9	30,4	8,6	
b4	22,3	8,8	0	11,8	roditelj, samostalno, prijatelj, brat/sestra, odgajatelj (u domu), stručni gostujući predavači
nije odg.	2,7	0	17,4	5,4	

10) Misliš li da je korisno da učenicima netko kaže koji je najbolji način kako da organiziraju vlastito učenje?

- a) da, korisno je
- b) to nije osobito korisno

a)	77,8	91,2	100	88,2
----	------	------	-----	-------------

b)	19,4	8,8	0	10,7
nije odg.	2,8	0	0	1,1

Rezultati ovoga istraživanja ukazuju na to da učenici imaju poteškoća u usvajanju nastavnih sadržaja (prvi problem). Iako se na prvi pogled ne bi tako moglo zaključiti, s obzirom na direktivno prvo pitanje na koje je osam od deset učenika odgovorilo da nema poteškoća u usvajanju nastavnog gradiva, da to ipak nije tako jasno, govore u prilog tomu njihovi odgovori na drugo i četvrto pitanje (kontrolna pitanja prvom pitanju) u kojima se osam do devet učenika od njih deset ipak izjašnjavaju o tome da u određenom opsegu imaju poteškoća u učenju i savladavanju gradiva.

Uzroke tomu (drugi problem) učenici lociraju u gotovo polovini slučajeva u osobnim činiteljima (u njima samima; ne uče dovoljno, ne znaju kako je najbolje učiti ili ne odvajaju dovoljno vremena za učenje). Možda je iznenađujuće, s obzirom na prevladavajuće mišljenje, da učenici vlastite poteškoće u savladavanju gradiva pripisuju uglavnom vanjskim činiteljima; ovdje su to nastavnici koji loše predaju, a preveliku količinu gradiva niti trećina učenika ne smatra uzrokom njihovim poteškoćama u učenju. Sasvim je sukladan tomu i nalaz iz petoga pitanja prema kojemu je više od dvije trećine učenika svjesno da ne uči dovoljno.

Organizacija učenja (treći problem) ključna je za učenje, kako u školi, tako i kod kuće, a za nju je potrebno vrijeme. Iz odgovora učenika na treće pitanje jasno je uočljivo da gotovo polovina njih ili uopće ne uči kod kuće, ili tek neznatno malo vremena odvaja za učenje. Kako je u četvrtom pitanju tek jedan od njih deset izjavio da nema dovoljno vremena za učenje, proizlazi da učenici ne žele ili ne znaju učiti kod kuće. Ako uzmemo u obzir odgovore na šesto pitanje prema kojem proizlazi da učenici više i kvalitetnije nauče kod kuće, postaje jasno da je podučavanje učenju (učenje učenja) nužnost kojoj treba težiti u nastavi. Količina informacija danas je tolika da više nije moguće (niti potrebno) učenike opterećivati velikom količinom podataka čija je i informacijska vrijednost često upitna. Učenici znaju da je dobro redovito učiti (osmo pitanje), ali vjerojatno ne znaju kako. Jasno je da to ne znaju, zato idu u školu kako bi, između ostaloga, naučili samostalno učiti. To je danas možda jedan od značajnijih zadataka obrazovnog sustava od usvajanja činjeničnog znanja. Dakako da su činjenice važne, ali samo one koje omogućavaju povezivanje ostalih lako dostupnih podataka (ponekad i informacija) i koje će biti osnovom cjeloživotnoga učenja kojemu težimo.

Međutim, jesu li nastavnici spremni promijeniti ustaljeni pristup nastavim sadržajima? Jesu li sposobni davati poduku o tome kako je najbolje učiti? Uostalom, čine li oni to uopće (četvrti problem)? Čini se da to ne čine. Odgovori učenika na sedmo i deveto pitanje ukazuju na poražavajuću činjenicu kako većina nastavnika ne ulaže dovoljno truda kako bi poučila učenike o samostalnom učenju. Prema procjenama učenika, predmetni nastavnici čine to tek u nešto više od 15% slučajeva, što je posebno važno s obzirom na posebnosti učenja različitih nastavnih predmeta. Uostalom,

predmetni su nastavnici ti koji ovdje trebaju prednjačiti. Postavlja se pitanje, ako učenici znaju koliko je važno i korisno da im netko kaže kako da organiziraju vlastito učenje (deseto pitanje), kako to onda ne znaju sami nastavnici? Na žalost, nastava je, čini se, nedovoljno stručno organizirana. Stručnost se ne odnosi samo na raspolaganje stručnim znanjima, već sve više didaktičko-metodičkim znanjima. Međutim, problem zaista postaje teško rješiv u situaciji kada nestručna osoba održava nastavu za koju je predviđena stručna izvedba (posljedica je to nedostatka stručnih osoba u mnogim nastavnim područjima); u tom su slučaju upitna i stručna, i didaktičko-metodička znanja, a njihova primjena tada uglavnom izostaje.

ZAKLJUČAK

“Iako se obrazovanje smatralo pravom, ono sada sve više postaje povlastica.“ Nastavnici mogu očekivati “da se učenici sve više sami poučavaju...” (Jensen, 2003., str. 5.), naravno, ali samo ukoliko ih se dovoljno kvalitetno za to pripremi.

Rezultati ovoga istraživanja pokazali su da učenici imaju poteškoća u učenju i savladavanju nastavnih sadržaja. Ove su poteškoće razvidne, bilo da se učenje odvija u školi na nastavi, ili je ono samostalno i odvija se kod kuće. Uzroke ovim poteškoćama učenici najčešće nalaze u osobnim činiteljima (nedovoljno vremena namijenjenog učenju, nepoznavanje načina na koji je najbolje učiti ili jednostavno nedostatak vremena za učenje). Iako smatraju da najviše nauče kod kuće, ondje većina učenika ne uči dovoljno (prema vlastitoj procjeni). S obzirom na to da nisu poučeni o načinima učenja kod kuće, moguće je da se lako izgube u količini podataka i raznorodnih sadržaja u kojima se izgubi i smisao, a time i motivacija za učenjem.

LITERATURA

- Desforges, C., Uspješno učenje i poučavanje (psihologijski pristupi), Educa, Zagreb, 2001.
Jensen, E., Super-nastava (nastavne strategije za kvalitetnu školu i uspješno učenje), Educa, Zagreb, 2003.
Svjetska deklaracija o obrazovanju za sve
Sposobnost učenja: Naše skriveno bogatstvo. UNESCO-ov izvještaj o obrazovanju za 21. stoljeće, Njemačka UNESCO komisija, Neuwied, Kriftel, Berlin, Luchterhand, 1997.

DIFFICULTIES IN LEARNING

(research results)

The learning process is a prerequisite for survival and quality living in the world around us. However, learning techniques should also be learnt. How can we learn to learn is a question that is often neglected. It appears to be necessary to complement the understanding of teaching skills with the understanding of the nature of learning, so as to reduce the difficulties students have in the learning process, and prepare them for life-long learning.

Key words: learning, learning techniques, teaching material

Primljeno 15. rujna 2005.

PRILOG

Poteškoće u učenju i savladavanju nastavnoga gradiva

Uputa: Mnogi učenici imaju poteškoća prilikom učenja i usvajanja nastavnog gradiva. Zaista, učiti nije lako, ako onaj koji uči ne poznaje način na koji se pravilno uči. Ovo istraživanje provodimo kako bismo ustanovili koji su to problemi na koje učenici nailaze prilikom učenja, a rezultati će nam ukazati na to kako učenicima pomoći da uspješnije savladavaju nastavno gradivo. Tvoji odgovori na pitanja stoga su nam iznimno važni. Anketa je anonimna, jedino nam je važan spol kako bismo mogli uspoređivati dječake i djevojčice. Odgovaraj tako da u svakom pitanju zaokružiš slovo ispred samo jednog odgovora za koji si se odlučio (odlučila). Ako u odgovorima nije ponuđeno ono što tebe zadovoljava, možeš na praznu crtu sam (sama) upisati svoje mišljenje. Vrijeme nije ograničeno. Hvala na suradnji!

Spol (*zaokružiti*): muški ženski

1. Usvajaš li nastavno gradivo s lakoćom ili pri tome imaš poteškoća?
 - a) nastavno gradivo usvajam uglavnom s lakoćom i bez poteškoća
 - b) nastavno gradivo teško usvajam

1. Pokušaj procijeniti koliko često imaš poteškoća u učenju, ili usvajanju nastavnog gradiva.
 - a) gotovo uvijek
 - b) često
 - c) samo ponekad
 - d) nikada

2. Koliko vremena dnevno utrošiš na učenje kod kuće?
 - a) manje od pola sata dnevno
 - b) od pola sata do sat dnevno
 - c) između jednog i dva sata dnevno
 - d) više od dva sata dnevno
 - e) ne učim svaki dan redovito

3. Što je, prema tebi, uzrok tvojim poteškoćama u učenju?
 - a) nastavnici koji loše predaju
 - b) ja koji (koja) ne učim dovoljno
 - c) to što ne znam kako je najbolje učiti
 - d) nedostatak vremena za učenje
 - e) prevelika količina gradiva
 - f) nemam poteškoća u učenju
 - g) nešto drugo (navedi što): _____

4. Smatraš li da dovoljno vremena odvajáš za učenje?
 - a) da, dovoljno vremena provodim učeći
 - b) ne učim dovoljno

5. Usvajaš li lakše gradivo u školi za vrijeme nastave, ili kada učiš kod kuće?
 - a) više naučim u školi na nastavi
 - b) više naučim kada učim kod kuće

6. Koliko su te dobro tvoji nastavnici poučili o tome kako je najbolje učiti njihov nastavni predmet?
 - a) svi nastavnici se trude objasniti kako je najbolje učiti predmet koji oni predaju
 - b) većina nastavnika se trudi objasniti kako je najbolje učiti predmet koji oni predaju
 - c) vrlo se malo nastavnika trudi objasniti kako je najbolje učiti predmet koji oni predaju

7. Na koji je način, prema tebi, bolje učiti?

- a) svakoga dana po malo
 - b) forsirati samo prije odgovaranja ili pisanja ispita
8. Je li te u tvojoj školi netko do sada podučio o tome kako je najbolje organizirati vlastito učenje?
- a) ne, nitko do sada
 - b) da, podučio me (zaokruži neki od niže ponuđenih odgovora):
 - b1.) predmetni nastavnik (nastavnici)
 - b2.) stručni suradnik (pedagog ili psiholog)
 - b3.) razrednik
 - b4.) netko drugi (upiši tko; u školi ili izvan škole): _____
9. Misliš li da je korisno da učenicima netko kaže koji je najbolji način kako da organiziraju vlastito učenje?
- a) da, korisno je
 - b) to nije osobito korisno